

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

TLHAHLOBO TŠA NGWAGA LE NGWAGA TŠA BOSETŠHABA

KEREITI 2

DIPALO -SEPEDI

SETE YA 3: MOHLALA-2012

TLHAGO GO TŠHOMIŠO YA MEHLALA YA MAPHEPHE A NGWAGA LE NGWAGA TŠA

BOSETŠHABA (ANA)

1. Tebelelo ka kakaretšo

Diteko tša ngwaga le ngwaga tša Bosetšhaba (ANA) ke Kelo ya semmušo ya mafelelo yeo e lekolago tsebo le mabokgoni ao barutwana ba mphato wa 1-6 le 9 ba swanetšego go di tšweletša mafelelong a mphato wo mongwe le wo mongwe.

Go thekga Kelo yeo barutwana ba e hwetšago go tšwa sekolong, le go netefatša gore barutwana ba hwetša boitshepho bjo nyakegago gore ba tšee karolo go tšwelela go Kelo ya ka ntle, diphanele tša barutiši le ditsebi tša dithuto ba hlama mehlala ya maphephe a dipotšišo tša melekwana ao barutiši ba ka a šomišago go ruta dithuto tša Dipalo le Maleme.

Mehlala ya maphephe a dipotšišo tša melekwana ye e hlamilwego go lebeletšwe mošomo wa kharikhulamo wa kotara ya 1, 2 le 3 ya ngwaga gomme molekwana wa ANA wa mphato wo mongwe le wo mongwe o šetše o filwe dikolo. Mehlala ya maphephe, go balwa le melekwana ya ANA ga di fetole tsela yeo barutiši ba elago barutwana nako le nako, fela di thuša go tšwetša kelo ya sekolong pele.

2. Sebopego sa mehlala ya dipotšišo

Mehlala ya maphephe e diretšwe go laetša dithekniki goba ditaele tša go fapafapana tše di šomišitšwego ge go elwa mabokgoni goba tsebo. Mohlala, mabokgoni goba tsebo ya diteng tše dingwe e ka elwa ka go šomiša (dipotšišo tše barutwana ba kgethago karabo ya maleba go dikarabo tše di filwego, goba yeo ba kgomagantšago mantšu, ba feleletše mafoko, dipaterone bj.bj)

Ge barutiši le barutwana ba ka hwetša mehlala ya dipotšišo tše di botšišitšwego ka mekgwa ya go fapafapana, fela karabo e le ye tee, ba swanetše go kwešiša gore se se dirilwe ka boomo gomme barutwana ba swanetše go araba dipotšišo ka moka. Barutiši le barutwana ba swanetše go kwešiša gore se se diretšwe gore barutwana ba arabe dipotšišo tša mohlala wa lephephe. Go ba fa mekgwa ye e fapanego ya thekniki le setaele sa go botšiša dipotšišo go fa barutwana boitshepo bja go ngwala meleko/melekwana.

3. Kgokagano le didirišwa tše dingwe tša go rutwa le go ithuta

Dipotšišo tše dingwe tša mohlala wa lephephe di kgokagantšhitšwe ka boomo le dipuku tša barutwana tša go šoma, go lebeletšwe mphato wo o itšeng wa maleba, e le go leka go hlagiša tswalano le kamano ya maleba.

Mehlala ya lephephe e beakantswe go lebeletšwe dinyakwa tša go tšweletšwa ka gare ga Setamente Sa Kharikhulamo ya Bosetšhaba Mphato wa R - 12, Setamente sa Pholisi sa Lenaneothuto le Kelo Mphato wa R – 3, le Setamente sa Protokholo le Kelo ya Bosetšhaba.

Ditokomane tše ka moka, gommogo tše dingwe tšeо dikolo di ka bago le tšona di bopa panka ya maleba ya go nona ya didirišwa, go thuša barutiši ka peakanyo ya dithuto tša letšatši ka letšatši le mokgwa wa go hlama le go ngwadiša barutwana Kelo ya semmušo. (Kelo ya go ithuta).

4. Naa mehlala ye ya maphephe e ka šomišiwa bjang?

Ge mehlala ya maphephe a mphato wo o itšego le thuto di kgobakantšhitšwe go sehlopha se tee, morutiši ga a swanela go fa barutwana gore ba arabe ka nako ye tee. Morutiši o swanetše go kgetha mehlala ya dipotšišo tšeо di lebanego le thuto yeo e beakantšwego ka nako ye e abilwego.

Ka hlokomoelo kgetha dipotšišo tše itšego go tšwa go mehlala ya maphephe a dipotšišo goba sehlopha sa dipotšišo tšeо di laolegago di ka šomišiwa magatong a go fapania a go ruta le go ithuta ka tsela ye e latelago.

Morutiši a ka šomiša ditselana tše:

- 4.1 Mathomong a thutwana bjalo ka teko ya **diagnostiki** go tseba bokgoni le mafokodi a barutwana. Diagnostiki e swanetše go fa barutwana dipolo tša bokgoni le mafokodi a bona, le go thuša morutiši go hlama dithutwana tša maleba tšeо di laetšago mafokodi le go kgohlagnetšha bokgoni. Teko ye ya diagnostiki e ka fiwa barutwana bjalo ka mošomo wa gae go boloka nako ya go fa ditaelo ka phapošing.
- 4.2 Nakong ya go ruta teko ya **formatife** e fiwa barutwana go lekodiša ge barutwana ba tšweletša bokgoni le tsebo yeo e letetšwego ge thutwana e rutwa go ya pele, le go hlokomoelo gore ga go morutwana yoo a šalelago morago.
- 4.3 Mafelelong a thuto goba dithutwana tše dintši tša go fapania, bjalo ka teko ya **sammative** e fiwa barutwana go lekodiša ge barutwana ba hweditše kwešišo gomme ba konga go bontšha bokgoni le tsebo yeo ba ithutilego. Barutwana ba swanetše go hwetša dipolo tša bona gomme morutiši a bone gore naa barutwana ba hloka thušo ka dikarabo dife tša thutwana.
- 4.4 Magatong ka moka barutwana ba swanetše ke go lekolwa go ya ka dithekni tša go fapania tša mehuta ka moka ya dipotšišo, bjalo ka go kgetha karabo ya maleba, go tlatša karabo sekgorbeng seo a se filwego, go fa karabo ka lentšu, bj.bj. Ge diteko tša **diagnostiki** le **formatife** di ka ba tše kopana go ya ka palo ya dipotšišo tše di filwego, fela ya **sammative** e tla akaretša dipotšišo tše dintši go lebeletšwe dithuto tšeо di rutilwego ka nako yeo. Taba ya bohlokwa ke gore barutwana ba hwetše nako ya go ithuta go araba dipotšišo tša moleko wa go swana le ANA.

5. Memorantamo le ditšhupatsela tša go araba dipotšišo

Mohlala wa dikarabo tša go fapafapana tšeо di letetšwego di laeditšwe mo go memorantamo. Barutiši ba swanetše go gopolia gore memorantamo wo o ka se ke wa ba lapiša ka ge el le wa maleba. Maikemišetšo a memorantamo wo ke gofa barutiši tlhahlo e botse ya mokgwa wo barutwana ba ka fago dikarabo tša go fapafapana ka gona. Barutiši ba swanetše go tsenelela le go fa moputso ka mokgwa wa go amogelega le go putsa dikarabo tša go fapania go ya ka kwešišo ya barutwana.

6. Phethagatšo ya kharikhulamo.

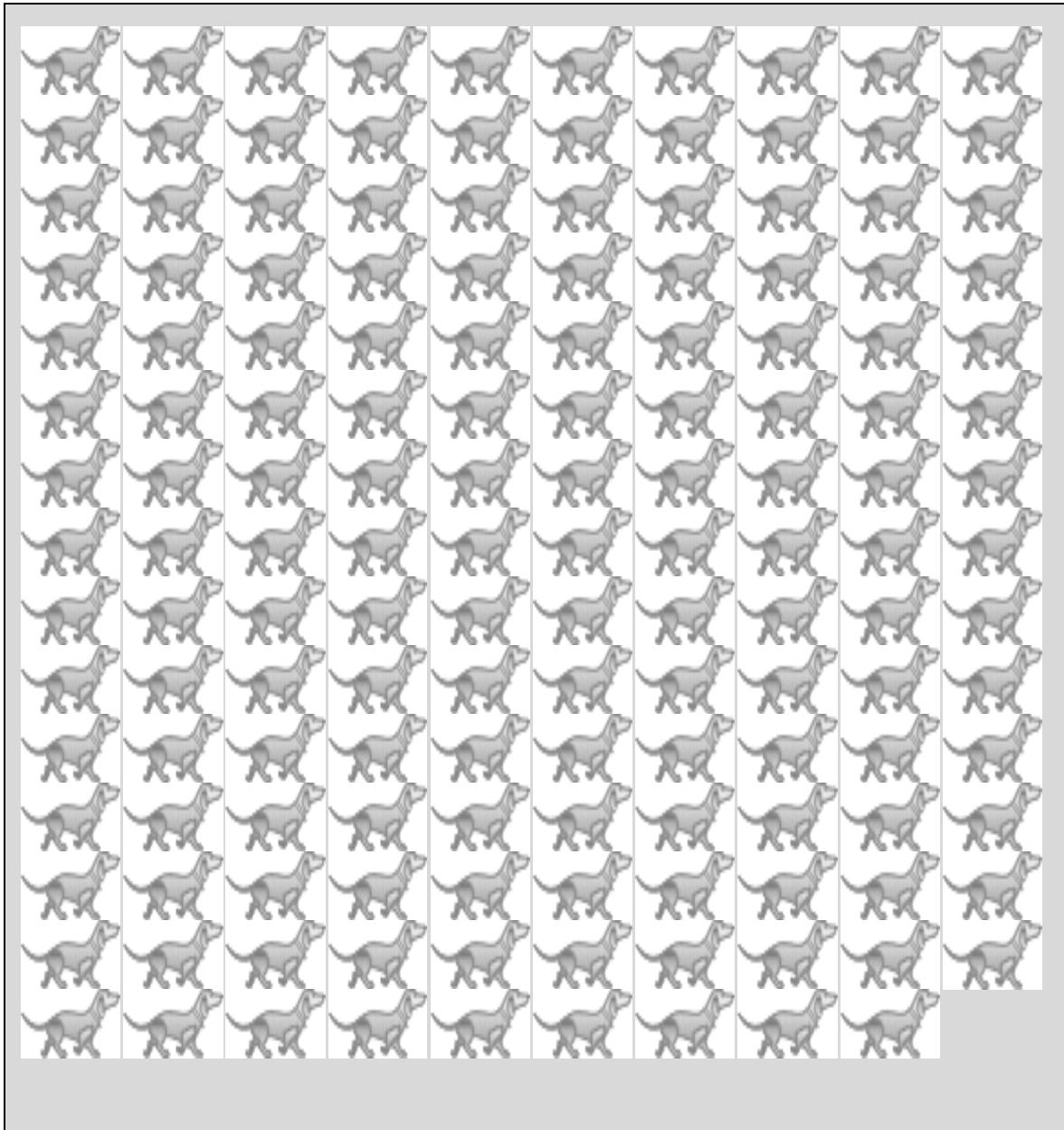
Go bohlokwa kudu gore kharikhulamo e swanetše go phethagatšwa ka moka mphatong wo mongwe le wo mongwe. Mehlala ya maphephe ya mphato ka moka le thuto ga di emele kharikhulamo ka moka, fela di laetša tsebo le bokgoni bjoo bana ba ka bo laetšago kotareng ya 1, 2 le 3 ka ngwaga. Mošomo wo barutwana ba swanetšego go o rutwa o laeditšwe ka gare ga Setamente sa Pholisi sa Lenaneothuto le Kelo (SEPHOLEKE/CAPS).

7. Mafetšo

Maikemišetšo a Lefapa la Thuto ke go tšwetša kgatelopele ya magato le boleng bja bokgoni bja barutwana go mabokgoni a maleme le dipalo. Lefapa la thuto le šomiša ANA bjalo ka sedirišwa sa go lekola ge e le gore bokgoni bja barutwana bo a hlatloga, bo eme felo go tee goba bo a theoga. Dilete le dikolo di swanetše go fa barutiši thekgo le go didirišwa tše di hlokegago go dira gore thuto le go rutwa di hlatloge. Ka go šomiša mehlala ya maphephe a ANA bjalo ka didirišwa tše di tla thušago barutwana go ba le tsebo ya mekgwanakgwana yeo dipotšišo di ka botšišwago ka gona. Ge mehlala ya maphephe e ka dirišwa gabotse e ka thuša barutwana goba le tsebo le mabokgoni a go ithuta ao a okeditšwego ka mokgwa wa maleba gomme ba šoma gabotse dithutong tša bona le molekong wa ANA wo o tlago.

1. **DINOMORO, DIOPHAREIŠENE LE DITSWALANO.**

Lebelela diswantšho tše gomme o arabe dipotšišo tše di latelago.

- (a) Balela dimpša o ngwale nomoro gore ke tše kae ka moka ge dihlakane. _____
- (b) Na ke dihlophana tša hlano tše kae tša dimpša?
_____
- (c) Na ke dihlophana tša lesome tše kae tša dimpša?
_____
- (d) Na ke dihlophana tša pedi tše kae tša dimpša?
_____
- (e) Na ke dihlophana tša tharo tše kae tša dimpša?
_____
- (e) Na ke dihlophana tša nne tše kae tša dimpša?
_____
2. Tlatša dinomoro tše di tlogetšwego.
- (a) 162; _____; _____; 168; 170; _____
- (b) 152; 155; _____; _____; 164; _____
3. Feleletša nomoro paterone tše.
- (a) 170; _____; 150; _____; 130; _____; 110
- (b) 105; 110; _____; 120; _____; 130; _____ 140
4. Ngwala dinomoro palo tša maina a.
- (a) lekgolo masomeseswai _____
- (b) lekgolo lesometee _____
- (c) lekgolo masometshela tshela _____

5. Ngwala maina/mantšu a dinomoro tše.

- (a) 44 _____
- (b) 68 _____
- (c) 27 _____
- (d) 73 _____
- (e) 59 _____

6. Thala mothalo go lebantšha dinomoro palo le nomoro ka mantšu .

- (a) 49   lesomeseswai
- (b) 55   masomešupa nne
- (c) 33   masometshela tharo
- (d) 74   masomehlano hlano
- (e) 18   masomenne senyane
- (f) 63   masometharo tharo

7. Ageletša nomoro e nnyane go tše pedi tše o di filwego mothalading o mongwe le o mongwe.

- (a) 21 ; 12
- (b) 55 ; 33
- (c) 46 ; 64
- (d) 32 ; 23
- (e) 73 ; 37

8. Beakanya dinomoro tše go tloga go **ye kgolo** go fihla go **ye nnyane**.

(a) 10   17   25   43   38
_____   _____   _____   _____   _____

(b) 53   35   75   57   55
_____   _____   _____   _____   _____

(c) 40   63   25   73   68
_____   _____   _____   _____   _____

9. Beakanya dinomoro tše go tloga go **ye nnyane** go fihla go **ye kgolo**.

(a) 11   33   66   55
_____   _____   _____   _____

(b) 53   35   47   74
_____   _____   _____   _____

(c) 24   61   42   16
_____   _____   _____   _____

10. Go nomoro **73**.

(a) boleng bj a **7** ke _____
(b) boleng bj a **3** ke _____

11. Hlakantšha ka go šomiša nomoro gabedi.

mohlala: $24 + 25 = 25 + 25 - 1$ goba $24 + 25 = 24 + 24 +$

1

$$= 50 - 1$$

$$= 48 + 1$$

$$= 49$$

$$= 49$$

(a) $28 + 29 =$

(b) $36 + 37 =$

12. Hlakants̄ha ka go ripaganya dinomoro.

$$\begin{aligned}\text{mohlala: } & 29 + 34 = 20 + 9 + 30 + 4 \\ & = 20 + 30 + 9 + 4 \\ & = 50 + 13 \\ & = 63\end{aligned}$$

(a) $41 + 33 =$

(b) $36 + 37 =$

(c) $86 - 42 =$

13. Ngwala seripa sa nomoro ye o e filwego.

	Nomoro	Seripa
(a)	124	
(b)	116	
(c)	162	

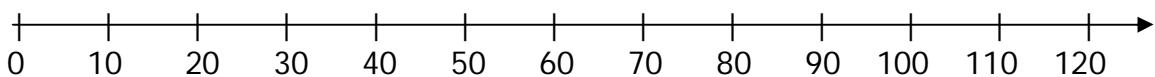
14. Menaganya nomoro ye ga bedi.

	Nomoro	Nomoro gabedi
(a)	19	
(b)	26	
(c)	37	

15. Šomiša mothalopalo go:

(a) hlakanya 40 le 30

(b) nt̄sha 30 go 110.

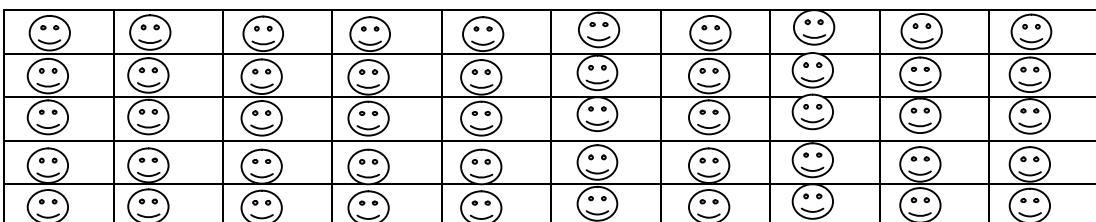
16. Tharollo ya (dipalo ntšu)

Araba dipotšišo tše.

- (a) Tim o na le memabolo e 94. O timeditše memabolo e 30.
Na o šetše ka memabolo e me kae?
O šetše ka memabolo e _____
- (b) Thoko o na le malekere a 52. O rekile malekere a mangwe a 20. Na thoko o na le malekere a makae bj ale?
Thoko o na le malekere a _____
- (c) James o kgele dinamune tše 74 gomme Ben a kga seripa sa dinamune tšeо James a dikgelego. Na Ben o kgele dinamune tše kae?
- (d) Ben o kgele dinamune tše _____.
Thembi, Lorraine, Mandla le Paul ba na le malekere a 18 yo mongwe le yo mongwe. Na ba na le malekere a ma kae ge a hlakane ka moka?
Malekere ka moka ge a hlakane_____

GO KGOBOKANYA LE GO ABELANA.

17.

Lebelela difahlegwana tša ka godimo o feleletše mafoko a.

(a) Go na le methaladi ye 5 ya go ba le difahlegwana tše

_____ o mongwe le o mongwe.

(b) Ke difahlegwana tše _____ ka moka ge dihlakane.

(c) Bongani o swanetše go lokela dibisikiti tše 54 ka gare
ga mapokisana a go swara dibisikiti tše 9 le lengwe le
le lengwe. Na o tla dira mapokisana a makae?

(d) Na ge o abela batho ba 8, R96 ka go lekana o
mongwe le o mongwe o tla hwetše bokae?

(e) Ka phapošing ya mphato wa 2 go na le bašemane ba
34. Nomoro ya basetsana ke nomoro ya bašemane
gabedi. Na go na le basetsana ba bakae ka mo
phapošing ya mphato wa 2?

---

18. Araba dipotšišo tše.

- (a) Arola sebolego se sa ka godimo ka diripa tše 2 tša go lekana.
- (b) Ntshofatša kotara ya khutlonne.

Tshelete

19. Feleletša tafola ye.

	Theko	O patetše ka	Tshentšhi
(a)	R71,00		R4
(b)		R20	R6
(c)	R43,00	R50	

20. Betty o rekile puku ya theko ya R6,50 gomme a patela ka R20 ya pampiri. Ageletša tshentšhi ya gagwe.

- A R14,00   B R12,00   C R13,50   D R13,00

21. Piet o na le R21,00 gomme Jack o na le R14,00. Ba hlakantšitše tshelete ya bona go reka bolo ya theko ya R32,00. Na ba tla hwetša tshentšhi ya bokae?

R _____

Paterone

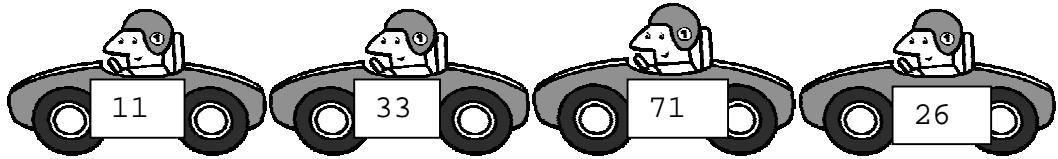
22. Ageletša karabo ya dibopego tše di latelago go ya ka paterone ye.

- A B C D

23. Ngwala dinomoro tše 3 tša go latela go tatelelano ye ya dinomoro.

- (a) 132 ; 122 ; _____; _____ ; 92 ; _____
- (b) 180 ; 175 ; _____; _____ ; 160 ; _____
- (c) 96 ; 98 ; _____ ; _____ ; 104 ; _____
- (d) 80 ; 84 ; 88; _____; _____; _____
- (e) 96 ; 99 ; _____; 105; ____; 111;____

MAEMO

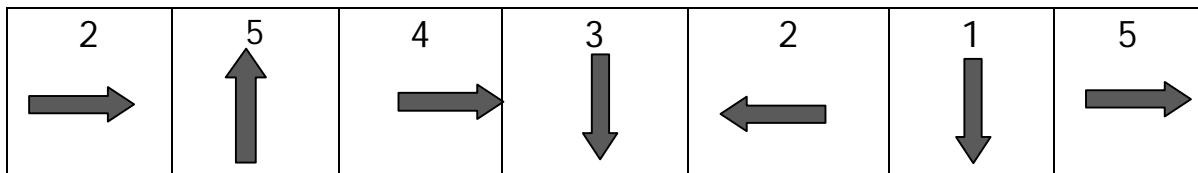

24. Lebelela dikoloi tše 4 di emisitšwe ka mothaladi.

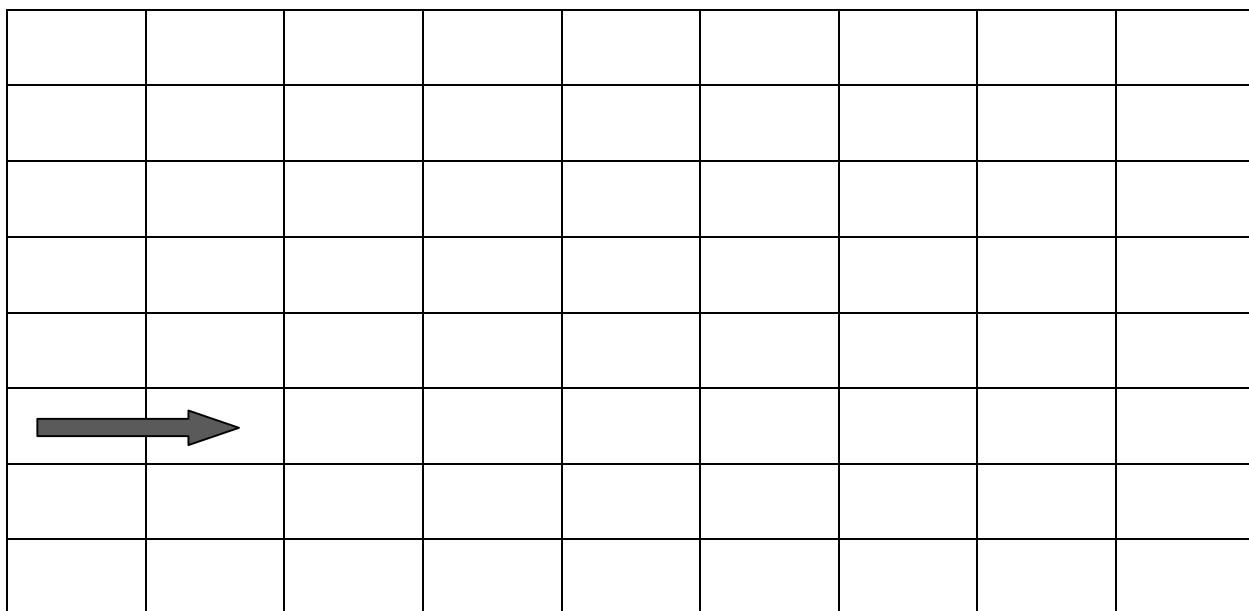
Feleletša mafoko a.

- (a) Koloi ya nomoro _____ e etile pele.
- (b) Koloi ya nomoro _____ le _____ di šetše koloi ya nomoro 33 ka morago.
- (c) Koloi ya nomoro _____ e tla morago kgauswi le koloi ya nomoro 71.
- (d) Koloi ya nomoro _____ e tla kgauswi ka pele ga koloi ya nomoro 33

25. Kate o sepela ka pese go tloga gae go ya sekolong. Tafola ye ya ka tlase e laetša tebanyo le bokgole bj o a bo sepelago.

26. Šomiša tshedimošo ya ka godimo go feleletša kriti ya go laetša mosepelo wa Kate. O diretšwe mohlala.

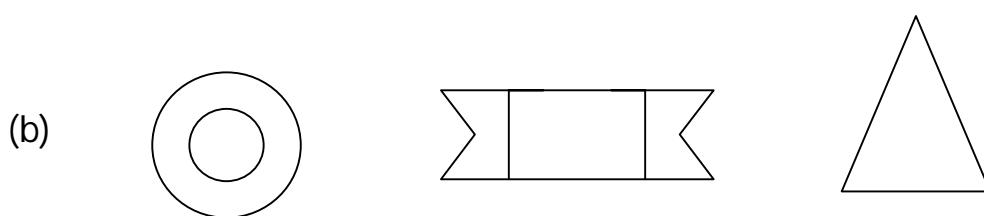

Dibopego

27. Swaya sebopego sa go ba le morumo wa thwii.

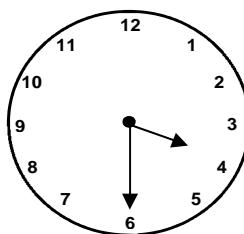
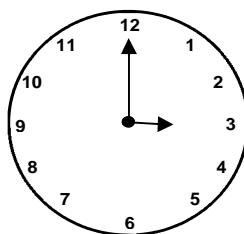
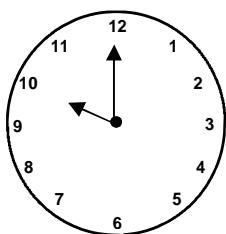

Thala mothalo wa simethiri go sebopego se sengwe le se sengwe.

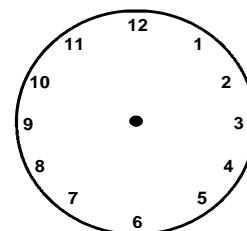
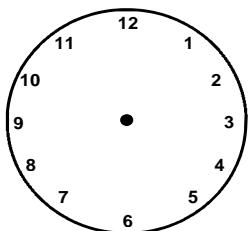

NAKO.

28. Ngwala nako yeo e laeditšwego mo go dišupanako tše.

29. Thala manakana go ye nngwe le ye nngwe ya dišupanako tše go laetša nako ye o e filwego.

Iri ya bo 6

seripa gare go tšwa go iri ya 4

30. Sindi o tlogile gae ka iri ya bo 6 goseng. O fihlile sekolong ka seripagare go tšwa go iri ya 8. Na o tšeere diiri tše kae tseleng?

31. Balela diiri go tloga go:

- (a) Iri ya 7 go fihla go iri ya 12 _____.
- (b) Iri ya 12 go fihla go iri ya 7 _____.
- (c) Seripagare go tšwa go iri ya 4 go fihla go seripagare go tšwa iri ya 9_____.
- (d) Iri ya 6 go fihla go seripagare go tšwa go iri ya 12
_____.

32. (a) Na matšatši a 4 ka morago ga Sontaga ke la bokae?

_____

(b) Letšatši la Ken la matswalo e be e le matšatši a 7 ka morago ga 14 tša June. Na letšatši la Ken la matswalo ke lefe? _____.

(c) Ke kgwedi efe ye e tlago dikgwedi tše 5 ka morago ga Agosetose?

_____

(d) Ke kgwedi efe ye e tlago dikgwedi tše 6 pele ga Nofemere? _____

(e) Na ke kgwedi efe ye kopana go fetwa ke dikgwedi tše dingwe ka moka. _____

Kelo.

33. Lekodiša botelele bj a methaladi ye 4 ya ka mo tlase go bona gore o mongwe le o mongwe o botelele bofe.

Mothaladi A _____

Mothaladi B _____

Mothaladi C _____

Mothaladi D _____

34. Araba dipotšišo ntle le go ela methalo.

- (a) Mothaladi _____ ke o motelele telele.
- (b) Mothaladi _____ ke o mokopana kopana.
- (c) Mothaladi _____ le mothaldi _____ e a lekana.

Mothamo.

Ageletša karabo ye e nepagetšego.

35.

Maswi a elwa ka:

A litara   B khilokramo   C khilometara

Senwamaphodi se ka elwa ka:

A keramo   B mililitara   C khilokramo

36.

Tšhomis̄o ya Data

Pikitho kerafo ye e bontšha merogo yeo e rekišwago mmarakeng ka letšatši le lengwe le le lengwe.

Merogo yeo e rekišwago mmarakeng ka letšatši

Nomoro ya merogo	7			
	6			
	5			
	4			
	3			
	2			
	1			
		dikherote	ditapola	khabetše
				konofolo

Lebelela kerafo ye ka godimo gomme o arabe dipotšišo tše di latelago.

- (a) Ke morogo ofe wo o rekišitšwego ka bontši?

_____.

- (b) Ke morogo ofe wo o sa rekišwago? _____.

- (c) Na go rekišitšwe dikonofolo tše kae? _____.

- (d) Na go rekišitšwe merogo ye mekae ka moka ge e hlakane?

_____